

Svar på skriftligt spörsmål SSS 691/2018 rd

Svar på skriftligt spörsmål om praxis vid brevröstning

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 691/2018 rd undertecknat av riksdagsledamot Anna Kontula /vänst:

Vad ämnar regeringen göra för att det ska bli enklare än nu att rösta och att tröskeln för att rösta på så sätt blir lägre även för de som tillfälligt vistas utomlands?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Lagen om ändring av vallagen (939/2017) trädde i kraft den 1 november 2018. Lagen reglerar brevröstning och tillämpas för första gången vid riksdagsvalet våren 2019. Genom ändringen får röstberättigade som inte har hemkommun i Finland och andra röstberättigade som bor eller vistas utomlands under hela förhandsröstningsperioden och på valdagen rösta per brev från utlandet (66 a § i vallagen).

Lagens syfte är att förbättra möjligheterna, särskilt för de röstberättigade som varaktigt bor utomlands men också för andra röstberättigade som tillfälligt bor eller vistas utomlands, till att rösta i allmänna val (RP 101/2017 rd, s. 11). Utöver att rösta vid beskickningarna och deras verksamhetsställen kan personerna i fråga i och med brevröstning också välja andra sätt att rösta. I praktiken kommer det nya röstningssättet särskilt att underlätta röstningen för röstberättigade med lång väg till närmaste beskickning eller dess verksamhetsställe som är förhandsröstningsställe. Möjligheten att brevrösta ställer således de röstberättigade som bor eller vistas utomlands i en mer jämställd ställning i förhållande till de som bor eller vistas i Finland respektive närmare beskickningar eller deras verksamhetsställen samt främjar tillgodoseendet av dessa röstberättigades grundlagsenliga rätt till val och deltagande.

Enligt lagen ska den som röstar per brev beställa brevröstningshandlingarna på förhand till en adress utomlands, efter att ha mottagit handlingarna se till att två myndiga vittnen är närvarande vid röstningstillfället och efter att ha röstat skicka sin röst, i följekuvertet för brevröstning, från utlandet till centralvalnämnden i sin egen kommun i Finland (vallagen 66 c–e §).

Vid beredningen av lagändringen funderade man särskilt över hur de reella möjligheterna till att rösta för de som bor och vistas utomlands kan förbättras så att valsysteemets pålitlighet inte äventyras.

I förarbetena till lagen tar man, för att förhindra oegentligheter vid brevröstning, upp att brevröstningshandlingarna inte kan beställas till Finland (RP 101/2017 rd, s. 12). Likaledes kan

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 691/2018 rd

ett ytterkuvert som innehåller en brevröst inte skickas från Finland. Möjligheten att brevrösta är uttryckligen avsedd för de som under valet i praktiken inte kan rösta i Finland. När materialet beställs ska den röstberättigade ange en försäkran om att han eller hon saknar hemkommun i Finland eller bor eller vistas utomlands under hela förhandsröstningsperioden och på valdagen och sålunda inte har möjlighet att rösta i Finland (vallagen 66 c §). Även om det vid beställningen krävs att röstberättigade med hemkommun i Finland ska ge en försäkran om vistelse utomlands, är det i praktiken omöjligt att kontrollera huruvida den röstande har varit utomlands under valet. Man kan dock anse att det faktum att brevröstningshandlingarna ska beställas till en adress utomlands ökar förtroendet för att lagen följs. Om det vore möjligt att beställa brevröstningshandlingarna direkt till en hemadress i Finland skulle det finnas risk för att den röstberättigade exempelvis röstar hemma hos sig och ber en annan person posta brevrösten från utlandet till Finland. Då förverkligas inte jämlikheten mellan de röstberättigade som bor och vistas i Finland under valet emedan en person som lagstridigt röstat hemma hos sig per brev inte behövde gå röstningsstället för att rösta. Syftet med lagen är således bland annat att sträva efter att förhindra denna typ av missbruk.

Valfriheten och valhemligheten är centrala principer vid val. I 25 § i grundlagen föreskrivs det uttryckligen att riksdagsvalet är hemligt, men valhemligheten gäller vedertaget också för andra val.

Hittills har röstning alltid skett inför en valmyndighet. Med detta har man uttryckligen strävat efter att trygga den allmänna tillförlitligheten av val, att valhemligheten bevaras och att de röstandes fria viljeyttring förverkligas. I fråga om förfarings sättet är brevröstningen ett betydande undantag, eftersom det genomförs utom valmyndighetens kontroll. I regeringens proposition har den utmaning med brevröstning problematiserats som gäller hur den röstandes valhemlighet och valfrihet kan tryggas, och härvidlag har också olika risker kring frågan identifierats (RP 101/2017 rd, s.17–18). Det är klart att valhemligheten och valfriheten för en person som röstar per brev inte i praktiken kan tryggas vid det egentliga röstningstillfället på samma sätt som vid röstning på ett röstningsställe. Eftersom brevröstning är ett frivilligt röstningssätt för de röstberättigade har man ändå ansett att de på motsvarande sätt bör bära ett större ansvar för att röstningstillfället förlöper på vederbörligt sätt.

Enligt bestämmelserna om brevröstning i vallagen ska den röstande själv se till att hans eller hennes valhemlighet och valfrihet bevaras vid röstning per brev (vallagen 66 d §). Utöver detta ska två myndiga och ojäviga vittnen underteckna den försäkran som finns i följebrevet för brevröstning om att den röstande har röstat med bevarande av valhemligheten och så att hans eller hennes valfrihet inte har kränkts (vallagen 66 d §). Vid handläggningen av regeringens proposition med förslag till ändring av vallagen ansåg riksdagens grundlagsutskott att kravet på vittnesförsäkran är adekvat när det gäller att trygga valhemligheten (GrUU 3/2017 rd, s. 2).

Under beredningen av lagändringen lade man vikt vid att valhemligheten vid brevröstning tryggas på bästa möjliga sätt, som upprätthåller och stärker förtroendet för det demokratiska valsystemet, även om man å andra sidan var medveten om att man när det gäller brevröstning inte helt kan undgå misstankar i fråga om valhemligheten (RP 101/2017 rd, s. 18). I sitt betänkande ansåg

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 691/2018 rd

grundlagsutskottet att riskerna kring bevarandet av valhemligheten ändå inte blir sådana att de skulle förhindra lagstiftning i stil med förslaget i regeringens proposition och föreslog härvidlag inte några ändringar till förslaget utan ansåg tvärtom att förslaget var nödvändigt och relevant (GrUU 3/2017 rd, s. 3).

Eftersom brevröstning är ett helt nytt röstningsförfarande som för första gången används i det kommande riksdagsvalet i april är det i det här skedet för tidigt att ta ställning till eventuella behov av att ändra lagstiftningen. I sitt betänkande om lagförslaget påpekade grundlagsutskottet att kontrollen och bedömningen av genomförandet av brevröstning är viktiga, särskilt med tanke på valhemligheten (GrUU 3/2017 rd, s. 3). Justitieministeriet följer med såväl hur brevröstningen förlöper som erfarenheterna och responsen från valet i vår och är vid behov berett att analysera metoderna för att vidareutveckla brevröstning.

Helsingfors 28.3.2019

Justitieminister Antti Häkkänen